

Warszawa, 21-10-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

II.511.27.2023.MW/MT

Pan

Adam Bodnar

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

Dot. [REDACTED]

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

z prośbą o pomoc w sprawie indywidualnej zwrócił się do mnie Pan [REDACTED]
[REDACTED] obrońca obywatela Republiki Białorusi [REDACTED]
[REDACTED]. Postanowieniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 lipca 2017 r., została
wyrażona zgoda na wydanie [REDACTED] organom wymiaru sprawiedliwości
Republiki Białorusi, przy czym odroczone samo wykonanie tego orzeczenia do czasu
zakończenia prowadzonego przez Prokuraturę Okręgową [REDACTED]
postępowania karnego [REDACTED]. To postanowienie stwierdzało
też, że w przypadku skazania i orzeczenia przez sąd polski kary pozbawienia wolności
w związku z tym postępowaniem – odroczenie wydania ma trwać do czasu wykonania
tej kary.

Z korespondencji obrońcy wynika, że [REDACTED] został skazany w Polsce,
odbywa karę pozbawienia wolności, resocjalizacja przynosi pożądany efekt, zaś
orzeczona kara kryminalna dobiega końca, co w niedalekiej przyszłości wymusi

zjawisko przemocy jest częste – zaś stopień transparentności niski³. W tym zakresie taki standard postulowany jest również przez doktrynę⁴ oraz akceptowany przez Sąd Najwyższy⁵, gdzie istotne jest obiektywne i niezależne ustalenie, czy w przeszłości w danym kraju występowały (oraz jakie) naruszenia praw człowieka.

Mając na uwadze powyższe stanowiska Sądu Najwyższego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a także względy humanitarne – w szczególności zobowiązania wynikające z przystąpienia do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz innych relewantnych umów międzynarodowych ratyfikowanych za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, zwracam się z uprzejmą prośbą o ponowne rozważenie zapadłej decyzji o przekazaniu [REDAKTOWANE] na mocy postanowienia dnia 14 lipca 2017 r. (sygn. DWMPC II 8041-70/17).

Na kanwie niniejszej sprawy indywidualnej pragnę jednocześnie ponownie uprzejmie przedłożyć Panu Ministrowi problem realizacji przez stronę polską postanowień obowiązującej przynajmniej do 2025 r. (wtedy bowiem nastąpi możliwość jej wypowiedzenia), umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białorusi o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych, sporządzonej w Mińsku dnia 26 października 1994 r.⁶ (dalej jako: „umowa bilateralna”) w kontekście przestrzegania praw człowieka w Republice Białorusi. Problem ten był już przedmiotem mojego wystąpienia generalnego z dnia 26 kwietnia 2023 r. do Ministra Sprawiedliwości⁷, jednak nie uzyskałem stanowiska w tym przedmiocie.

---

³ Zob. V. Y-Ch. Weng, Y-J. Chen, Liu v. Poland: A Game Changer for the Extradition Agendas of Autocracies (like China), <https://www.ejiltalk.org/liu-v-poland-a-game-changer-for-the-extradition-agendas-of-autocracies-like-china/> [dostęp: 11.10.2024 r.].

⁴ B. Augustyniak [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz aktualizowany, red. D. Świecki, LEX/el. 2024, art. 604, teza 16.

⁵ Postanowienie SN z 2.09.2020 r., IV KK 13/20, LEX nr 3111717.

⁶ Dz. U. z 1995 r., nr 128, poz. 619.

⁷ Wystąpienie z dnia 26 kwietnia 2023 r., znak: II 511.27.2023.

Sygnalizowałem w tym wystąpieniu⁸, że nowa sytuacja geopolityczna związana z wojną na Ukrainie, kryzysem imigracyjnym na granicy polsko-białoruskiej, czy ogólniej – w relacjach bilateralnych Polski i Białorusi, wymuszać powinna zmianę aksjologiczną w stosowaniu obowiązującego prawa, w tym wiążącej Polskę umowy międzynarodowej. Przez powyższe rozumiem przede wszystkim wywiązywanie się władz polskich z obowiązku poszanowania aksjologii naszego systemu prawnego i zawartych w nim standardów ochrony praw człowieka i obywatela.

Sytuacja związana z ochroną podstawowych praw i wolności człowieka na Białorusi ulega pogorszeniu. Potwierdzenie takiego stanu rzeczy znajduje się w opracowaniach, raportach i doniesieniach licznych podmiotów działających na polu ochrony praw człowieka. Dość wspomnieć, że w lutym br. opublikowano raport Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. *Situation of human rights in Belarus in the run-up to the 2020 presidential election and in its aftermath*⁹, w którym stwierdzono: „istnieją wystarczające podstawy, by sądzić, że na Białorusi dochodziło i dochodzi do systematycznych, powszechnych i rażących naruszeń praw człowieka”.

W raporcie tym skonkludowano, że naruszenia praw człowieka polegały i polegają na arbitralnym pozbawieniu prawa do życia i wolności, torturach i złym traktowaniu, w tym na przemoc seksualnej, odmowie prawa do rzetelnego i uczciwego procesu sądowego, arbitralnej odmowie prawa do wjazdu do własnego kraju, ingerowaniu w wolność słowa, pokojowych zgromadzeń i zrzeszania się oraz równości wobec prawa. Nadto, jedną z konkluzji Wysokiego Komisarza zawartych w ww. raporcie jest, że: „(...) [n]iektóre z tych naruszeń mogą również stanowić zbrodnie przeciwko ludzkości, zgodnie z definicją zawartą w międzynarodowym prawie zwyczajowym, gdy takie

---

⁸ Wystąpienie z dnia 21 sierpnia 2022 r., znak: II.516.1.2022.

⁹ Dokument ONZ nr A/HRC/52/68, dostępny pod adresem:

<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g23/008/97/pdf/g2300897.pdf?OpenElement>, [dostęp: 11.10.2024 r.].

czyny są popełniane jako część rozległego lub systematycznego ataku skierowanego przeciwko jakiegokolwiek ludności cywilnej, ze świadomością tego ataku"¹⁰.

Istotnym i aktualnym pozostaje również jeden z motywów Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 10 czerwca 2021 r. w sprawie systematycznych represji na Białorusi i ich konsekwencji dla bezpieczeństwa europejskiego po uprowadzeniu osób z unijnego samolotu cywilnego przechwyconego przez władze białoruskie¹¹, tj. ten, że rezolucja przyjmowana jest „(...) mając na uwadze, że nic nie wskazuje na to, by władze białoruskie prowadziły dochodzenia w sprawie tysięcy doniesień o brutalności policji zgłoszonych od połowy sierpnia 2020 r. lub w sprawie zabójstw demonstrantów; mając na uwadze, że powszechna bezkarność za łamanie praw człowieka pogarsza rozpaczliwą sytuację Białorusinów; mając na uwadze, że brak praworządności ogranicza dostęp do rzetelnego procesu sądowego”¹².

Jak z kolei informuje Centrum Obrony Praw Wiasna (Праваабарончы цэнтр "Вясна"), na dzień 31 stycznia 2024 roku na Białorusi było 1 429 więźniów politycznych¹³. Wskazuje się, że tortury, okrutne, poniżające i nieludzkie traktowanie są wciąż stosowane i dokumentowane, zaś nie są to odosobnione przypadki, lecz rozpowszechnione zjawisko¹⁴. Również inne organizacje wskazują na złe warunki osadzenia oraz nieludzkie traktowanie¹⁵.

---

¹⁰ Zob. pkt 54. Raportu, s. 13.

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52021IP0293> [dostęp: 11.10.2024 r.].

¹² Zob. lit. K., Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 czerwca 2021 r. w sprawie systematycznych represji na Białorusi i ich konsekwencji dla bezpieczeństwa europejskiego po uprowadzeniu osób z unijnego samolotu cywilnego przechwyconego przez władze białoruskie (2021/2741(RSP)), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej (2022/C 67/15).

¹³ <https://spring96.org/ru/news/111308> [dostęp: 11.10.2024 r.].

¹⁴ Ibidem; Świadczenia więźniów są dostępne pod adresem <https://spring96.org/ru/news/114029> [dostęp: 11.10.2024 r.].

¹⁵ Np. <https://www.dw.com/en/belarus-sick-disabled-political-prisoners-face-slim-release-odds/a-68477981>; <https://news.un.org/en/story/2024/03/114776>; <https://humanrightshouse.org/articles/detentions-in-belarus-inhuman-and-degrading-treatment/>; <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/eastern-europe-and-central-asia/belarus/report-belarus/> [dostęp: 11.10.2024 r.].

Polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych w komunikacie prasowym wskazało, że: „4 kwietnia 2023 r. Rada Praw Człowieka ONZ przyjęła rezolucję przedłużającą funkcjonowanie mechanizmu międzynarodowego służącego dochodzeniu odpowiedzialności za naruszenia praw człowieka na Białorusi, do których dochodzi w tym państwie w związku ze sfałszowanymi wyborami prezydenckimi w 2020 r.”¹⁶ oraz podkreśliło okoliczność, że: „Po rozpoczęciu rosyjskiej agresji na Ukrainę, wspartej politycznie, wojskowo i logistycznie przez władze w Mińsku, kilkakrotnie rozszerzono zakres stosowania kary śmierci na Białorusi m.in. za zdradę państwa popełnioną przez funkcjonariusza na odpowiedzialnym stanowisku, funkcjonariusza publicznego lub osobę posiadającą status wojskowego. Surowo karani są obywatele wyrażający sprzeciw wobec wojny i zaangażowaniu w nią Białorusi”¹⁷.

Przedstawione powyżej treści dyskwalifikują władze Białorusi jako równorzędnego partnera w relacjach bilateralnych z Rzeczpospolitą, a polegających na realizacji pomocy prawnej w sprawach karnych. Jak to już wskazywałem w korespondencji z Ministrem Sprawiedliwości, istotnym dla prawidłowej realizacji umowy bilateralnej powinien każdorazowo być argument wywodzony z brzmienia jej art. 19, a sprowadzający się do tego, że pomoc prawna poprzez wydanie osoby pozostawać będzie „w sprzeczności z podstawowymi zasadami prawa wezwanej Umawiającej się Strony” (w tym przypadku Rzeczypospolitej Polskiej).

Należy odnotować dotychczas zapadające rozstrzygnięcia Ministra Sprawiedliwości wydane w sytuacjach, gdy pomimo sądownie orzeczonej prawnej dopuszczalności wydania oskarżonego lub skazanego do Republiki Białorusi, w trybie art. 603 § 5 k.p.k., ostatecznie odmawiano wydania osoby do tego państwa.

Praktyka ostatnich lat pokazuje, że współpraca międzynarodowa z Białorusią obarczona jest coraz większą dozą ryzyka. Stąd też wymaga rozważenia, czy umowa

---

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/przyjecie-rezolucji-rady-praw-czlowieka-przedluzajacej-funkcjonowanie-mechanizmu-sluzacego-dochodzeniu-odpowiedzialnosci-za-naruszenia-praw-czlowieka-na-bialorusi> [dostęp: 20.04.2023 r.].

¹⁷ *Ibidem*.

bilateralna winna zostać przez Polskę wypowiedziana, przynajmniej w zakresie pomocy prawnej w sprawach karnych.

Zgodnie z art. 107 umowy bilateralnej odnoszącym się do jej wypowiedzenia, możliwe jest ono co 5 lat, na drodze notyfikacji złożonej z sześciomiesięcznym wyprzedzeniem. Dlatego też uprzejmie proszę o wskazanie, czy w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone były albo są planowane prace związane z ewentualnością zaproponowania takiego działania ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych¹⁸.

Będę wdzięczny za przedstawienie stanowiska Pana Ministra odnośnie do przedstawionych zagadnień, bacząc na treść art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich¹⁹.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

---

¹⁸ Na zasadzie art. 3 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz.U. z 2020 r., poz. 127) Minister Spraw Zagranicznych uprawniony byłby do wypowiedzenia lub renegeacji umowy bilateralnej.

¹⁹ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 z późn. zm.